

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Ghetto jako přirozená postindustriální funkce
pevnostního města – případ Josefov**

Monika Šimová

Plzeň 2011

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra sociologie

Studijní program Sociologie

Studijní obor Sociologie

Bakalářská práce

**Ghetto jako přirozená postindustriální funkce
pevnostního města – případ Josefov**

Monika Šimová

Vedoucí práce:

Mgr. Alena Pařízková

Katedra sociologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2011

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2011 .....

Obsah

1 ÚVOD	6
2 TEORIE	7
2.1 Historie pevnostního města Josefov.....	7
2.1.1 Vývoj bastionového opevnění na území dnešní České republiky.....	7
2.1.2 Bastionová pevnost Josefov	8
2.2 Funkce Josefova skrze jeho historii (dle orální výpovědi místní historičky).....	11
2.3 Dnešní situace v Josefově	13
2.3.1 Sociálně vyloučená lokalita	14
2.3.2 Sociální exkluze.....	15
2.3.3 Prostorová segregace	17
2.3.4 Ghetto jako možnost označení sociálně vyloučené lokality	19
3 METODOLOGIE	23
4 ANALÝZA DAT	26
4.1 Josefov po roce 1989.....	27
4.2 Současná situace v Josefově	29
4.3 Každodenní život v Josefově	31
4.4 Jaká je budoucnost Josefova?.....	34
4.5 Integrace Romů v Josefově.....	35
4.5.1 Vzdělání Romů v Josefově	38

4.6	Kriminalita v Josefově	39
4.7	Teorie rozbitých oken – <i>Broken windows</i>	40
5	ZÁVĚR	42
6	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	45
7	RESUMÉ.....	48
8	PŘÍLOHY	49

1 ÚVOD

Ve své bakalářské práci bych ráda přiblížila problematiku části města Jaroměř – Josefov. Cílem práce je zjistit, zda je Josefov sociálně vyloučenou lokalitou a zda-li v něm platí koncepty sociální exkluze a prostorové segregace. Bude zde nastíněna i polemika nad pojmem „ghetto“.

Dalším důležitým cílem této práce je popsání každodenního života v Josefově, kdo zde vlastně žije a za jakých podmínek. Zájmem je prozkoumat život Romů v této lokalitě, protože jak předešlé výzkumy ukazují (např. Gabalova zpráva¹), žije zde určitá početná skupina sociálně vyloučených Romů.

Romská populace totiž vykazuje určité specifické charakteristiky, kterými se chci zabývat. Je to především přístup Romů k bydlení, vzdělání, kriminalitě a možnosti integrace do majoritní společnosti. Romové mají v české společnosti zvláštní postavení. Chudoba a nízký příjem je jeden z významných elementů, které mohou za jejich sociální vyloučení. Souvisí s nezaměstnaností a s omezeným přístupem Romů na pracovní trh. Omezení mohou na jedné straně vyvolávat např. nedostatečná kvalifikace (většina Romů má pouze základní vzdělání), na straně druhé může být diskriminace a předsudky vůči Romům. (Navrátil 2003: 33-34) Hodnota práce je pro majoritní společnost vysoká, proto kdo nepracuje, tak se vylučuje z „normální“ společnosti. V posledních letech se také v České republice objevuje fenomén sestěhovávání Romů do jedné lokality, která je většinou pro neromskou populaci nevyhovující. Dochází tak ke skupinové exkluzi a prostorové segregaci, což zapříčiňuje vznik sociálně vyloučené lokality (potažmo ghetta).

---

¹ Dostupná na <http://www.esfcr.cz/mapa/int_kh8_6_2.html>

2 TEORIE

2.1 Historie pevnostního města Josefov

2.1.1 Vývoj bastionového opevnění na území dnešní České republiky

Již v pravěku se objevují relativně promyšlená opevnění obydlených území, především jako ochrana před divokou zvěří, nepřátelskými tlupami, ale i nečekanými přírodními jevy. Bez opevnění by civilizace vůbec nebyla možná, protože by se nemohla bránit před nájezdy ostatních národů. V polovině 16. století se objevily nové typy opevnění a stavby pevností se v té době začaly svěřovat výhradně do rukou vojenských inženýrů.

Prvotním rozlišovacím znakem nového dělostřeleckého opevnění byl pětiboký bastion vystupující z mezilehlé hradby, který je prostornější než středověké věže. Bastiony umožňovaly rozmístění velkého počtu děl a byly silnější a nižší, než zdi hradů. Prohloubily se příkopy kolem opevnění. Na počátku 16. století se stále častěji začaly objevovat specifické formy opevnění vytvořené v souladu s geometrií – nízké bastionové okruhy.²(Langins 2004: 6-32)

---

² Vynález bastionu je připisován inženýru Francesu di Giorgiovi (1439-1502)

2.1.2 Bastionová pevnost Josefov³

Bastionové opevnění, vyznačující se baštami pětiúhelníkového tvaru nazvanou bastion, tak nahradilo rondelové opevnění, které mělo nevýhodný kruhový půdorys. Nové pevnosti tak měly tvar mnohoúhelníku a strany tvořily bastionové fronty. Již od počátku vývoje bastionového opevnění hrál důležitou roli celkový tvar opevněného místa, protože u bastionu hraje důležitou roli jednoznačně určená úloha geometrických tvarů jednotlivých prvků i celku. Stejně pravidelné byly i vnitřky pevností. (Kupka 2006: 92-98, 155-156)

Vznik pevnosti vyvolaly války o habsburské dědictví a územní ztráty habsburské monarchie ve prospěch pruského království. Staré pevnosti zůstaly v rukách nepřítele, proto obranu pohraničí Čech a Moravy měly zajisti nové fortifikace. Na moderní pevnost byla přestavěna města Olomouc a Hradec Králové a k nim v letech 1780-1790 přibýly dvě další – Josefov a Terezín. Projekt Josefov vypracoval generálmajor Claude-Benoit Duhamel de Querlonde (1721-1808), který vybral tzv. třetí systém maršála Vaubana v úpravě jeho následníka Louise Cormontaigna, také byly použity prvky z návrhů tzv. meziérské školy, který dokonale využil místní terén a vodní toky. (Mertlíková 2008)

Josefovská pevnost se nachází na východě Čech, konkrétně na návrší nad soutokem Labe s Metují, na místě bývalé vesnice Ples u Jaroměře. S bořením vesnice Ples bylo započato roku 1780 a tím byla zahájena i stavba objektu. V říjnu téhož roku položil císař Josef II. slavnostně základní kámen nové pevnosti. Po sedmi letech stavebních prací byla roku 1787 pevnost zařazena do činné služby, ale dokončovací práce se protáhly až do konce 18. století. Během stavby byl vybudován složitý komplex, který se skládal ze tří hlavních částí – horní pevnosti,

---

³ V příloze naleznete plán Josefovské pevnosti

dolní pevnosti a reduty. Po smrti císaře Josefa II. se přejmenovala na Josefov (Josefstadt). (Mertlíková 2007: 8)

Pevnost dosáhla v 18. století evropské úrovně a spolu s terezínskou pevností se staly nejmodernějšími pevnostními stavbami. Tyto rozlehlé komplexy byly obydleny stálou vojenskou posádkou, což utvořilo vnitřní podobu města. Nacházely se zde četné kasárny, rozsáhlé skladiště plné zbraní, střeliva, výstroje a potravin. Byly zde i pekárny, vojenské nemocnice, dílny a další vojenské i nevojenské objekty zajišťující samostatnost a nezávislost pevnosti na okolí. Byl zde vybudován klasicistní kostel a zbytek volné plochy vyplnily měšťanské obytné domy. Josefov totiž nebyl pouze jednoúčelová vojenská obranná stavba, ale stal se pevnostním městem. (Mertlíková 2007: 9-15)

Obrovské částky vynaložené na výstavbu pevnostních měst se podílely kvalitativním i kvantitativním rozvojem řady řemesel i výrobních oborů a přinesly tak do regionů zvýšení zaměstnanosti a příjmu obyvatel. Roku 1782 byl vydán osidlovací patent, který měl do města přilákat i civilní obyvatelstvo. Pevnostní systém Josefova je neobyčejně bohatý na širokou škálu různých fortifikačních objektů. Mocnou zbraní pevnosti je rozsáhlý podzemní systém chodeb v délce 45 km. Návštěvníky pevnostního města zaujaly především přímočaré ulice, dostatečně široké a dlážděné, které se protínaly v pravých úhlech. (Mertlíková 2007: 16-18)

Svůj pevnostní statut Josefov ztratil roku 1888, aniž by přestal být posádkovým městem. Bohužel ještě v 90. letech 19. století započala destrukce části pevnostních val a bran, která pokračovala až do 30. let 20. století. Dokonce vznikly i plány na celkovou likvidaci hradeb. Přesto se převážná část pevnostního zařízení dochovala až do dnešní doby. Léta 1883-1908 můžeme označit jako zlatý věk prosperity, kdy ráz Josefova dokreslovaly četné slavnostní přehlídky a manévry. Na počátku 20. století zde sloužilo 3650 voják a žilo 2477 civilních obyvatel. (Mertlíková 2007: 19-20)

V době první světové války sloužil Josefov jako středisko pro shromažďování rekrutů, kteří odtud odjížděli na frontu. Posádková nemocnice začala fungovat pro vojáky, kteří se vraceli z fronty zranění. Od října 1914 zde začalo fungovat velitelství tábora válečných zajatců a také započala stavba 97 ubytoven, kam se celkově mělo vejít až 42 000 zajatých osob. Poslední zajatci z Josefova odešli až roku 1921, protože zde byli ještě po roce 1919 zadržováni zajatí Rusové. (Doubrava 2010)

Poté se z Josefova stává tábor internační, soustřeďují se zde zbytky haličské armády a uprchlíci před občanskou válkou z Ukrajiny. Během druhé světové války sloužil jako kasárenská základna wehrmachtu a malé jednotky SS, v nemocni byli léčeni zranění příslušníci. Roku 1948 byl Josefov připojen k sousední Jaroměři a stal se tak její druhou částí bez vlastní samostatnosti. (Doubrava 2010)

Po roce 1968 se v některých kasárenských budovách usídlila sovětská armáda, která zde setrvala až do definitivního odchodu na počátku 90. let 20. století. Současně zde byla i posádka československé armády, až do roku 1996, kdy odtud odešel poslední voják základní služby. Od 23.3. 1971 je Josefov prohlášen městskou památkovou rezervací. V současnosti je veřejnosti zpřístupněna malá část podzemních galerií a díky péči místních patriotů jsou obnovovány části poničených opevnění. V rámci restitucí a možnosti prodeje se po roce 1989 některé domy začaly převádět a prodávat soukromým majitelům. V roce 2006 byla na město převedena čtvercová kasárna a nemocnice, ale vzhledem k zanedbanému stavu a jejich rozloze je využití a rekonstrukce velice problematická a finančně nákladná. V současnosti se zde nachází 125 kulturních památek zapsaných do Ústředního seznamu kulturních památek.

(Kupka 2006: 164-166, 209-218), (Doubrava 2010)

2.2 Funkce Josefova skrze jeho historii (dle orální výpovědi místní historičky)

Celá tato kapitola čerpá z rozhovoru s paní PhDr. Olgou Mertlíkovou, se kterou jsem dne 6.12.2010 udělala rozhovor o Josefovu a jeho historii.

Po tom, co byl Josefov zbaven statutu pevnostního města, se z něj stalo posádkové město. Což znamená, že zde byla vojenská garnizona, která byla depozitem vojáků, vojenského materiálu a zbraní. Josefov měl stále charakter vojenského města se všemi jeho omezeními a povinnostmi. Zároveň se zde rozvíjel průmysl. Dle pevnostního rajonu tu byla po roce 1888 postavena továrna - textilka, prádelna, která byla jediným větším podnikem v okolí. Ale průmysl zde neměl na město devastující dopad jako jinde, měl spíš charakter drobných řemeslníků a živnostníků.

Za první světové války tady opět byla vojenská posádka, která se tu vyskytovala až do 90. let 20. století. Konkrétně za té první světové války zde byla posádka Rakousko-uherské armády, tzn. že jak Češi, tak Němci, Uhři, Maďaři, ale pořád to byla jedna armáda rakouského císaře. Během první světové války byl za Josefovem vystavěn zajatecký tábor, kde byli shromažďováni Ruští zajatci, kteří sem byli dovezeni z různých míst. Zpočátku byla pro zajatce vyčleněna jedna čtvercová kasárna, ale jak zajatců přibývalo, musel být za měště vystavěn zajatecký tábor, kde později bylo až několik desítek tisíc zajatců.

Město Josefov bylo samozřejmě zajateckým táborem ovlivněno, ale nebyl to pouze negativní vliv, ale i pozitivní. Protože vystavění tábora zaměstnalo spoustu místních lidí.

Po konci války až do roku 1920 postupně zajatci Josefov opouštěli a místo nich začali tyto prázdné baráky osidlovat utečenci z Haliče a z Ukrajiny. Tudíž tyto domy nebyly prázdné a začaly se bourat až koncem 20. let 20. století. Mnoho z těchto utečenců zde zůstalo i dále, někteří šli

dále do Prahy, nebo jsou rozsetí po celé republice a jejich potomci v České republice dodnes žijí.

Přelomovým obdobím byly až 60. léta, konkrétně rok 1968, kdy do Josefova přišla sovětská armáda a obsadila asi třetinu Josefova. Citelná věc, která Josefov velmi poškodila, bylo zabránění vojenské nemocnice, kde do té doby byli uznávaní odborníci, specialisté a tato nemocnice měla vynikající pověst v celém kraji a sjížděli se sem lidé i z Hradce Králové, protože neposkytovala ošetření jen vojákům, ale i civilistům. Ale situace se změnila a specialisté museli z nemocnice odejít, čímž Josefov velmi utrpěl. Po odchodu sovětské armády v roce 1991 zůstal tento dům "čistý". Což tedy znamenalo, že sověti nemocnici zabrali se vším vybavením, které samozřejmě během těch dvaceti let více méně museli vyměnit za modernější, ale vše si při svém odchodu odvezli s sebou. Takže i to, co by mohlo ještě posloužit bylo odvezeno a zůstal zde prázdný objekt, který už bohužel nenašel smysl svého využití, ač se o to mnozí snažili.

V 70. letech též začal kulminovat trend, který se nastartoval už po roce 1948, a to chátrání bytového fondu, protože se do něj přestalo investovat. Postupně samozřejmě docházelo k opravám, ale zároveň začalo docházet k odlivu josefovského obyvatelstvo. To bylo způsobeno i značným stárnutím obyvatel, tito starší lidé odcházeli do nově postaveného sídliště v Jaroměři, kde byl život méně náročný. Tyto byty tedy začaly být prázdné a tím více docházelo k jejich chátrání. Takže se do Josefova začali stěhovat obyvatelé z Jaroměře i jiných částí kraje, pro které nebyly byty v Jaroměři a kteří tam chtěli bydlet, takže zde vznikla určitá suma toho „méně přizpůsobivého obyvatelstva“⁴ a čím víc je těchto bytů volných, tím více se sem sestěhovávají. Jsou to lidé, kteří nejsou ochotni zvelebovat své příbytky, ani veřejné prostory. Tento trend byl silným momentem ovlivňujícím soudobou podobu Josefova. Otázka by byla, jak by Josefov vypadal, kdyby byl samostatný. Protože Jaroměř

---

⁴ Výraz, který všeobecně používali všichni participant, jsou tím myšleni jak Romové, tak Češi

dávala peníze do svého vlastního bytového fondu a do výstavby sídlišť. To vyvrcholilo v 80. letech, kdy se objevily tendence Josefov zbourat, ačkoli byl Josefov v roce 1971 vyhlášen jako památková rezervace, ale "proč to opravovat, když se v tom stejně nedá bydlet, je to nevyhovující a nevyhovuje to podmínkám ani nárokům obyvatel".

V 90. letech se začal ten bytový fond opravovat, byly tendence zachránit hlavně vojenské objekty, tzn. nemocnice, čtvercová kasárna. Přijížděli sem investoři, i ze zahraničí, s různými projekty. Ovšem, když se to pak dalo na papír a spočítaly se náklady, spočítalo se i to, že ty objekty jsou staré a adaptace by byla velmi náročná finančně, takže, jak vidíte, nic se nestalo, z plánů sešlo a investoři odešli.

2.3 Dnešní situace v Josefově⁵

Dnes v Josefově žije asi 95 romských rodin, což je necelých 400 (ale odhady např. místních obyvatel uvádějí, že Romů je v Josefově až 600 i 700) Romů z celkového počtu kolem 2000 obyvatel. Romské rodiny žijí převážně v městských bytech, kde jsou v nájmu. Romové jsou ze zhruba 75 procent nezaměstnaní, živí je nejčastěji dávky státní sociální podpory, dávky sociální péče a mzda. Pokud Romové pracují, tak nejčastěji v průmyslovém odvětví a to nedaleko svého bydliště v Jaroměři. Úroveň vzdělání je mezi Romy nízká, nejčastěji mají základní vzdělání, nebo vzdělání z praktické školy. Volný čas tráví tím, že se scházejí se svými přáteli většinou na veřejném prostranství nebo sledují TV. Subjektivním problémem pro Romy je hlavně diskriminace ze strany českého obyvatelstva, nemožnost sehnat si zaměstnání, problém s byty a jednání na úřadech. (Jiráček 2006)

---

⁵ Plán Josefova viz. *Příloha 1*

2.3.1 Sociálně vyloučená lokalita

Vznik sociálně vyloučené lokality je důsledek stratifikace společnosti a jejího nerovného rozdělení. Tuto nerovnost lze tedy chápat jako vlastnost sociálního systému nebo jako nerovnost jedinců, kteří se v sociální struktuře pohybují. Je to tedy nerovnost celých sociálních kategorií a skupin. Tato nerovnost vyplývá ze zastávané pozice jedinců a skupin ve společnosti – projevuje se zde nerovnost v redistribuci statků a privilegií, což je důsledek nerovnosti v přístupu ke zdrojům. (Mareš 2006: 23-25)

Důležitým přelomem v posledních dekádách je přechod průmyslové společnosti na postindustriální. Bohužel součástí tohoto přechodu je i neustále se prohlubující propast sociální nerovnosti a nárůstu chudoby přímo uprostřed nejbohatších zemí. Existují tři vysvětlení příčin narůstající nerovnosti: (1) od poloviny 70. let 20. století dochází k ofenzivě vlastníků kapitálu namířené proti práci – tzn. podnikatelům se daří zvyšovat své zisky na úkor mezd a tím si zvyšují svůj podíl na vytvořeném bohatství. (2) v rámci námezdní práce dochází k prudkému nárůstu nejvyšších zaměstnaneckých odměn a naopak střední a nižší mzdy stagnují, či klesají. (3) nůžky nerovností se otvírají především mezi aktivními a těmi, co byli z pracovního trhu dočasně nebo trvale vyloučeni. (Keller 201: 10-27)

Na konkrétní případ „Josefov“ budu nahlížet optikou sociální exkluze a segregace romských obyvatel žijících v této sociálně vyloučené lokalitě. Tuto optiku jsem si vybrala na základě povědomí o Josefově, výpovědi místní historičky i díky Gabalově zprávě⁶. Tyto koncepty rozvedu v níže uvedených podkapitolách. Sociální exkluze je strategie přístupu k

---

⁶ Gabalova zpráva, konkrétní část o Josefově se nachází na <http://www.esfcr.cz/mapa/int_kh8_6_2.html>

Romům a segregace už je přímo provádění exkluze, nástroj jak určitou skupinu lidí přimět nastěhovat se někam, kam by sami jinak nechtěli.⁷

2.3.2 Sociální exkluze

Samotný pojem sociální exkluze v dnešním slova smyslu se stal součástí diskurzu v 60. a 70. letech 20. století ve Francii, kdy René Lenoir používal pojem „les exclus“ pro označení lidí, kteří jsou vyloučeni ze systému státního sociálního zabezpečení. Pojem se stal často používaným politickým heslem. Během 70. let se jím odkazovalo především na ekonomické vyloučení obyvatel, v 80. letech se zvýšila nezaměstnanost a začalo se mluvit o tzv. „nové chudobě“ – mluvilo se o exkluzi, která odkazovala k nezaměstnanosti i ke vzrůstající nestabilitě sociálních vazeb a sociální solidarity. V tomto smyslu používaný pojem vychází z francouzské tradice étosu založeného na principu občanství a potřebě vytvářet sociální solidaritu. Z Francie se pojem poměrně rychle rozšířil po celé kontinentální Evropě a později se dostal i do Velké Británie, kde byl do té doby používán koncept chudoby. Později se oba myšlenkové proudy – francouzský pojem sociální exkluze a anglosaský pojem chudoby – sjednotily v jeden. (Toušek 2006: 308-309)

Pět hlavních komponent způsobující sociální vyloučení:

- 1) chudoba a nízký příjem
- 2) nedostatečný přístup na trh práce

---

⁷ K této problematice lze ještě přistupovat pomocí konceptu kultury chudoby, ale ten není vhodně aplikovatelný na evropský kontext a používá se spíše v americkém prostředí černošských ghett. Kultura chudoby je o lidech, kteří mají nesnadný život a tato kultura jim poskytuje sadu řešení jejich problémů. Tato kultura se rozvíjí hlavně v prostředí, kde nefungují státní organizace a lidé vůči nim pociťují obavy. V Evropě je mnohem větší přítomnost sociálního státu a váha jeho intervencí, než v USA. (Keller 2010: 99-100)

- 3) slabá nebo neexistující sociální podpora a sítě
- 4) dopad lokálního prostředí a sousedství
- 5) vyloučení ze služeb

V následujícím odstavci se pokusím více rozvinout výše vymezené komponenty. Pojem sociální exkluze se zabývá sociálními podmínkami, které k takovému vyloučení jedince a skupin vedou. Jedná se o strukturální faktory, které vyvolávají charakteristiky vyloučených osob a procesy, jejichž prostřednictvím jsou jedinci a skupiny vylučováni. Jedná se o nedostatečnou participaci na pracovním trhu a při distribuci statků a služeb, na rodinném, politickém a komunitním životě a kultuře. Z důvodů, které nemohou sami ovlivnit, nemohou participovat na obvyklých aktivitách, na něž aspirují a mají právo na základě jejich občanství. Tato neúplná sociální participace je způsobena absencí sociální integrace. Koncept exkluze neohrožuje pouze marginalizované, ale je rizikem pro celou společnost. Proces sociální exkluze útočí na hodnoty, které jsou pro naši společnost klíčové – útočí na základní lidská práva. Ve společnosti převládá názor, že vyloučení je důsledkem jednání individuů, které má formu selhání, ale existují relativně homogenní kategorie procesů, jež exkluzi podporují. Patří sem nedostatečné vzdělání, dlouhodobá a opakovaná nezaměstnanost, mentální či fyzický handicap, různé druhy závislosti, osamělost ve stáří, imigrace, příslušnost k nějaké menšině (etnické, sexuální orientace, aj.), bezdomovectví, osamělé rodičovství. (Keller 2010: 168)

V roce 1976 stanovila Rada Evropy oficiální definici sociálního vyloučení - „za chudé jsou považováni ti jednotlivci a celé rodiny, jejichž zdroje jsou natolik slabé, že tito lidé jsou vyloučeni ze způsobů života, zvyklostí a aktivit, jež jsou považovány za normální ve státě, v němž žijí“. (Thomas 1997: 26 in Keller 2010: 168)

Sociální exkluze má svou časovou a prostorovou dimenzi. Dochází tak k územní segregaci a prostorové exkluzi. Ta je většinou dána

působením strukturálních vlivů, nikoli rozhodnutím jednotlivců, většinou není ani v jejich možnostech změnit povahu segregovaného místa, ani jej opustit. Většinou k takovým situacím dochází díky praxi státní správy, nebo místní samosprávy. Podle Gabala (2006) tyto lokality vznikají především díky „přirozenému“ sestěhovávání chudých rodin do lokalit s cenově dostupnějším bydlením, dále v důsledku přidělení náhradního bydlení v lokalitách s velkým počtem sociálně vyloučených, a nakonec kvůli řízenému sestěhovávání neplatičů nájmu a „nepřízpůsobivých“ a „problémových“ občanů do takových lokalit. Sociální vyloučení je tak kontrolním nástrojem a způsobem uplatnění moci vůči takovým skupinám obyvatelstva. (Gabal 2006)

V posledních letech je hlavním důvodem nárůstu sociálně vyloučeného obyvatelstva změna konceptu práce – masově se rozšiřují neplnohodnotné formy práce, to jsou taková zaměstnání, kde je nejistá doba trvání pracovního poměru, podřízené postavení, nízký plat, nemožnost postupu. Ruku v ruce s problémy s prací přicházejí i problémy s bydlením. Lidé jsou nuceni si hledat levnější bydlení, koncentrují se ve čtvrtích, které bývají od center odříznuté, mají nevyhovující občanskou vybavenost a malý počet pracovních příležitostí. Tato místa bývají od zbytku města odříznuta fyzickou bariérou – plot, železniční koridor, řeka. (Keller 2010: 22, 97)

2.3.3 Prostorová segregace

Prostorová segregace je tady jedním ze základních a nejviditelnějších projevů sociální exkluze. (Toušek 2007)

Segregace znamená oddělení určitých sociálních skupin obyvatelstva do rozdílných oblastí města – stává se tedy prostorovým vyjádřením sociální nerovnosti. Segregace je výsledkem působení mnoha rozdílných sociálních a ekonomických procesů. Etnická a rasová

segregace je nejvíce intenzivní. Segregace má i specifické formy, jedna z těch extrémnějších je ghettoizace, tento termín označuje nedobrovolnou koncentraci a izolaci chudé, nekvalifikované a diskriminované populace ve specifických částech města. Když se k tomu ještě přidá rasová a etnická diskriminace, začnou vznikat etnická ghetta. (Burjánek 1997: 423-424)

Výčet vlastností segregace, podle Jiřího Musila (1967: 163-164):

- 1) Početnost dotyčné skupiny
- 2) Ekonomické postavení
- 3) Stupeň kulturních odchylek od norem země
- 4) Stupeň tradičního institucionalizovaného odmítání menšiny
- 5) Třídní postavení
- 6) Stupeň konzervativismu v psychologickém slova smyslu.

Pokud tyto podmínky aplikujeme na situaci Romů v ČR, budou skoro všechny víceméně platné. (Burjánek 1997: 426)

Výše zmíněný prostorový aspekt segregace se projevuje jako zvýšená koncentrace vyloučených obyvatel na jednom místě, často s jasnou fyzickou hranicí oddělující je od majoritního proudu společnosti. To se vyznačuje především úpadkem společenské a občanské aktivity, redukcí sociálních sítí, přitom sama sebe reprodukuje a vytváří uzavřený kruh. Dalším projevem je chudoba, která má za důsledek špatnou kvalitu životního prostředí a občanské vybavenosti. Příčinou chudoby bývá často dysfunkčnost lokálního pracovního trhu. Takové prostředí své členy označuje a stigmatizuje a zároveň posiluje jejich vyloučení a omezuje jejich životní šance. Čímž jsou nejvíce postiženy děti – dostávají se do generační pasti, protože jejich socializace probíhá v prostředí, které je izolované s nutí je si osvojit takové vzorce chování, jež jsou zde základním mechanismem přežití, ale v majoritní společnosti jsou

nepoužitelné. Takové lokality, kde se kumuluje tato skupina obyvatelstva, mají většinou podobu několika činžovních domů, holobytů či ubytoven, které bývají často zchátralé s chybějící standardní výbavou. (Mareš 2008: 11-21)

Jak se člověk stane obyvatelem sociálně vyloučené lokality? Jde o kauzální proces, kde spolu s narůstajícími socioekonomickými rozdíly přibývá lidí, kteří nejsou schopni platit své finanční závazky. Nejčastějším důvodem je neplacení nájemného v předchozím místě bydliště, nebo třeba prohlášení obecního bytu za neobyvatelný. (Radostný 2006: 254-264)

2.3.4 Ghetto jako možnost označení sociálně vyloučené lokality

Ohraničená uzavřená městská čtvrť, existující síť institucí pro určitou skupinu obyvatel, kulturní a kognitivní vzorce znamenající sociomorální izolaci a stigmatizaci, stejně jako systematické odříznutí životního prostoru a životních šancí jejich členů. Tak popisuje ghetto Loïc Wacquant ve své práci *Ghetto*⁸. Koncept ghetta může pomoci rozluštit vztahy mezi ghettoizací, městskou chudobou a segregací. Vyjasňuje totiž strukturální a funkcionální rozdíly mezi ghetty a „etnickým susedstvím“.

1. Chudoba je častá charakteristika ghetta, ale může být až odvozená a proměnlivá – ač je časté, že ghetto je historicky místem bídy a špatného zacházení, nemusí být nezbytně místem chudoby a deprivace. Třeba středověká ghetta měla i

---

⁸ Wacquant, Loïc (2004): Ghetto. In *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*.

období prosperity. Všechna ghetta nejsou chudá a všechny chudé oblasti nejsou ghetta.

2. Všechna ghetta jsou segregována, ale všechna segregovaná místa nejsou ghetta – v ghettu se musí projevit prostorová omezení, např. odlišnými institucemi.
3. Ghetta a etnické sousedství mají odlišné struktury a opačné funkce – v ghettech se objevuje segregace.

(Wacquant 2004)

Dnes je pojem „ghetto“ oblíbeným pojmem médií a politiků, stává se tak nadužívaný a znejasňuje se jeho skutečný význam, protože ne všechny etnické segregace lze považovat za ghetta v pravém slova smyslu. Pro vymezení ghetta je podstatné určit funkci, kterou naplňuje ve vztahu k majoritní společnosti. Wacquant říká, že USA jsou jedinou vyspělou zemí, kde ghetta existují, dokládá to rozbořem amerických černošských ghetta a rasově a etnicky smíšených předměstí ve Francii. Dle něj je ghetto především institucí rasově uzavřenou. Účelem ghetta je oddělit stigmatizovanou skupinu obyvatel od ostatních a umístit ji do fyzického a sociálního prostoru, který je vyhrazen jen pro ni, což zároveň brání smíchat se s jinými a tím jí rasově a etnicky „znečistit“. (Keller 2010: 103)

Ghetto není přirozeným územím, je to určitá forma kolektivního násilí majority vůči minoritě uskutečněná v určitém urbánním prostoru. Ghettoizace není nekontrolovatelná a neúmyslná! Naopak, je to produkt a nástroj síly skupiny. (Wacquant 2004)

Historie tohoto pojmu sahá k roku 1516, kdy se v Benátkách zřídila první lokalita pro umístění Židů nazvaná *ghetto nuovo*. V 19. století již byl termín rozšířen po celé Evropě a označovaly se tak všechny lokality, kde žili Židé. Ale již na počátku 20. století neexistovala pouze ghetta židovská, ale i jiné přistěhovalecké lokality, př. „Malá Sicílie“, píše Louis Wirth ve

své studii *The Ghetto* publikované roku 1928. Po druhé světové válce se ghetto stává domovem Afroameričanů. A to tak, že v 50. letech v USA začínají vznikat *black ghettas*, Afroameričané si zde vytvářeli paralelní instituce, které pro ně byli kompenzací a zároveň ochranou před majoritní společností a kolem těchto území vznikalo neviditelné opevnění postavené bílou společností. Amerika se tak stala zemí dvou společností – jedné bílé a jedné černé. Bohužel tato ghettas po necelých dvou dekádách zkolabovala a proměnila se v deindustrializovaná neproduktivní teritoria. (Wirth 1928 in Toušek 2007) V 90. letech proběhla neutralizace pojmu v politických výzkumech, které jej očistily od všech rasových zmínek a právo redefinovat jako oblast extrémní chudoby, bez ohledu na populaci, což vedlo k rozpuštění termínu ve významu slumu⁹. (Wacquant 2004)

Prostorově vyloučené lokality již nejsou „klasická“ ghettas, jedná se spíše o sociální agregáty, které se vymkly kontrole a změnily se v bojiště marginalizovaných. (Toušek 2007)

Jak vypadá české ghetto a život v něm? Jsou to chudinská ghettas, obydlená jedinci s nejnižšími příjmy, často závislími na sociálních dávkách a nezaměstnanými. Život v takové lokalitě je „neradostný“ a frustrující. Lidé zde žijí v jakémsi odevzdání a rezignaci na svou situaci. Děti jsou vychovávány bez aspirací na lepší budoucnost, ačkoli většina touží tuto lokalitu opustit a žít jinak, lépe. V sociálním vyloučení totiž dobrovolně zůstává jen nepatrný zlomek lidí – nežijí tam ti, co nemusí. Součástí ghett je zpravidla i prostorové vyloučení (segregace), které je vynucené a znevýhodňuje jeho obyvatele. Segregace s sebou přináší také menší snahu o udržování veřejného prostoru, který je často zanedbaný a

---

⁹ Slum je čtvrť na okraji velkoměsta, kde žijí zpravidla ti nejchudší z nejnižší sociální vrstvy, např. různé menšiny a marginalizované skupiny. Toto prostředí je charakteristické vysokou kriminalitou, nízkou zaměstnaností, vzdělaností a žádnou infrastrukturou. (Jandourek 2007: 218)

plný odpadků. V ghettech existuje vlastní hierarchie obyvatel, to platí obzvláště pro romské obyvatele, mají své elity, střední třídu a spodinu. V České republice se často mluví o „romských ghettech“, ačkoli většina Romů v ghettech nežije. Ale potencionálně se řadí k ohroženým sociálním vyloučením, protože jsou diskriminováni na trhu práce.¹⁰

Pro Josefov výše zmíněná kritéria platí beze zbytku – v Josefově je vysoká nezaměstnanost, Romové zde žijící jsou často závislí na sociálních dávkách, je zde nízká vzdělanost obyvatel, tudíž klesá i možnost uplatnění se na pracovním trhu. Josefov je část města Jaroměř, fyzicky vzdálená pár set metrů a obehnána vysokými hradbami, které jej důsledně oddělují od okolního prostoru. Také úroveň bydlení není vysoká, bytový fond je zde většinou zchátralý, byty bývají 3. a 4. kategorie, bez teplé vody a centrálního topení. V Josefově nalezneme pouze základní občanskou vybavenost. Kulturní vyžití pro obyvatele je značně omezené. Tak jako u jiných sociálně vyloučených lokalit i Josefov byl dříve velmi nadějnou aglomerací a lidé v něm byli plní optimismu. (Gabalova zpráva, Jiráček 2006)

---

¹⁰ Citováno z <<http://ceskaghetta.cz/cojsou>> dne 10.11.2010

3 METODOLOGIE

Základním teoretickým přístupem je případová studie, tu jsem zvolila proto, že byla zkoumána jedna konkrétní lokalita, kterou jsem podrobně popsala. V případové studii je sbíráno hodně dat od několika málo participantů, jde o zachycení složitosti a komplexnosti v zachycení celého případu Josefova. (Hendl 2005: 104) Byla tedy provedena studie jedné městské oblasti se specifickou historií – vzorce chování jejích obyvatel a hlavní aspekty jejich života. Počátkem období, jenž je centrem mého zájmu je rok 1989 a jeho vlivu na situaci v Josefově. Protože po roce 1989 začali z Josefova odcházet vojenské posádky, s tím bylo sloučeno i odchod a krach malých živnostníků, plus nezáměr o tamější bytový fond, nehledě na bývalé vojenské objekty typu kasáren a obrovské vojenské nemocnice. Případová studie je intrinsitní, což znamená, že poskytuje rámec pro porozumění hlavně fungování námi zvolené aglomerace. Výhodou tohoto přístupu je možnost výzkumníka se věnovat konkrétnímu fenoménu do velké hloubky (rozhovory s participanty, častá návštěvnost Josefova a celkový zájem o problematiku Josefova) – já jsem si vybrala fenomén života v sociálně vyloučené lokalitě Josefov po roce 1989.

Konkrétní metody sběru dat jsem použila – studium dokumentů, rozhovory, popřípadě i záznamy pozorování ve formě fotografií (přiloženy v příloze).

Studium dokumentů obsahovalo hlavně historické zprávy o vzniku a vývoji Josefova, které byly k získání v místním historickém muzeu, protože je zatím nikdo oficiálně nevydal. Dále bylo provedeno nahlédnutí do statistických dat na Městském úřadě v Jaroměři (v Jaroměři proto, že v Josefově vlastní úřad nemají) – konkrétním záměrem bylo porovnat skladbu obyvatelstva – poměr Čechů a Romů a jestli proběhla nějaká

výrazná změna po roce 1989. Jako další vhodné dokumenty se ukázaly již proběhlé sociologické a sociální výzkumy přímo v Josefově, nebo v celém královéhradeckém kraji, které jsou dostupné na internetu, nebo mi byly zaslány mými participanty.

Další metodou sběru dat byly strukturované rozhovory s otevřenými otázkami. Tyto rozhovory měly předem danou osnovu otázek s odhadnutou dobou trvání 30 minut. Osnova otázek byla u všech participantů stejná (viz. Níže v podkapitolách), plus byly položeny i otázky aktuálně navazující na právě sdělenou informaci od participanta. Pro potřeby výzkumu byly rozhovory vedeny s – představiteli města – úředníky, což byli především sociální pracovníci, terénní pracovníci, policista, ředitel Základní školy Josefov, ředitel Základní Praktické školy Josefov, ředitel DDM Jaroměř-Josefov, ředitel nízkoprahového centra Smajlík, dále s historičkou z místního muzea, místními starousedlíky, co se nějakým aktivním způsobem zajímají o situaci v Josefově, místní cikánskou baronkou, která je zároveň místní bývalou sociální pracovnící, u Romů má respekt. Byli vybrány generačně rozličné osoby, aby byl zdokumentován přechod roku 1989. Participantů nebylo vybráno náhodně, ale konkrétně, po tom, co jsem sestavila panel otázek a rozmyslela si strukturu práce, čím se chci zabývat. Většinou se ale participantů navzájem znali a odkazovali na sebe navzájem. Dále samozřejmě probíhalo pozorování místního života při mých návštěvách v Josefově, tímto způsobem jsem se též dozvěděla mnoho informací a náhledů na josefovský život a politiku v něm. Tyto návštěvy probíhaly od září 2010- ledna 2011 a bylo jich zhruba 6 (Josefov jsem několikrát navštívila i jako turistka).

Neporušení etického kodexu bylo zajištěno ústním souhlasem, kdy participant souhlasil, že daná data mohou být použita v mé práci s použitím jména, věku a popřípadě fotografie. Což by bylo ideálním

případem. Nestalo se, že by participanti se zveřejněním svých údajů měli problém, ale já jsem nakonec dospěla k názorů, že bude stačit u participantů uvést jejich pole působnosti v Josefově a jak dlouho se v Josefově pohybují.

Rozhovory byly zaznamenány na diktafon a během interview a po interview jsem zapisovala field notes, popřípadě pořizovala fotografie místních budov jako dokreslení situace a doplnění kontextu. Poté byly rozhovory přepisovány do počítače a následně kódovány.

4 ANALÝZA DAT

Data byla získávána od září 2010 do ledna 2011. Celkem jsem provedla deset rozhovorů s různými participanty. Rozhovory trvaly průměrně 30 minut. Na participanty jsem měla 4 základní (stejně) otázky a to:

1. Vnímáte nějakou konkrétní změnu v Josefově po roce 1989?
2. Jak byste popsal/a současnou situaci v Josefově?
3. Jak si myslíte, že vypadá každodenní život v Josefově?
4. Můžete na základě vašich znalostí predikovat budoucnost Josefova v horizontu pěti až deseti let?

Mými participanty byli místní občané – romské i české národnosti, ředitel josefovské základní školy, ředitel josefovské praktické školy, ředitel DDM, ředitel nízkoprahového a sociálně aktivizačního centra Smajlík, městský policista sloužící v Josefově, terénní pracovnice a paní doktorka Mertlíková (místní historička z jaroměřského muzea).

Každý participant mi odpověděl na výše uvedené otázky. Dále jsem pokládala ještě doplňující otázky a to týkající se programů pro integraci Romů do majoritní společnosti a zájem a přístup Romů ke vzdělání (u ředitelů škol, DDM, nízkoprahového centra a terénních pracovníků), na místní městské policejní stanici jsem se ptala na kriminalitu místních občanů.

Dále jsem také fotografovala místní budovy, abych zaznamenala, jak na tom Josefov je. Fotografie jsou k nalezení v příloze (*Příloha 2*). Díky těmto záznamům jsem objevila, že v Josefově funguje teorie *rozbitých oken*.

4.1 Josefov po roce 1989

Hlavní změnou, která se v Josefově po roce 1989 udála je, že začala odcházet sovětská i česká armáda. Josefov tak přestal být vojenským, posádkovým městem. Tudíž se uvolnilo množství budov, které jsou dodnes prázdné, odešly rodiny vojáků a s nimi i kupní síla. Začali krachovat místní drobní podnikatelé a z Josefova „zmizel život“.

Participantů odpovídali na otázku, zda vnímají nějaké konkrétní změny v Josefově po roce 1989.

„...a vlastně tím pádem už teda těch 20 let pocítujeme, teda opravdu bolestivě, že město Josefov, tak jako mnohá další města, pozbyl vlastně smysl své původní existence, nebo proč byl postaven a teď tedy marně se snaží o to jak tedy zase kterým směrem se tedy nabrat, aby teda ten smysl své existence zase našel...“

/historička z jaroměřského muzea/

„Co se změnilo? Odešli v podstatě ti lidé, co to tu ekonomicky drželi a prakticky na to zahynulo hromada firem místních malinkatejších. Začaly chátrat ty velké nemovitosti o které se starala armáda a pak se vlastně začlo řešit, co se s tím Josefovem bude dělat, místo toho, aby se to řešilo dopředu, než se odsud ty vojáci vyhnali, bohužel.“

/strážník městské policie sloužící v Josefově/

Další výrazná změna souvisela právě s odlivem obyvatel po kterých zůstaly prázdné byty. V Jaroměři se v té době konala výstavba sídliště, město proto nemělo peníze na investování do oprav těchto bytů. Takže tyto, ne zcela komfortní byty dostávali od města méně přizpůsobiví občané, za kterými se začali stěhovat jejich příbuzní a lidé, kterým takové bydlení nevadilo.

„...tady před revolucí tolik Romů nežilo, tady bylo klidný pěkný město, který si vlastně udržovali ty, co tu bydleli, no ale bohužel se sem

začali stěhovat Romové, což teď tomu říkají, že to je Bronx, protože je doopravdy tady spousta Romů, který se tady nenarodili, to se sem vlastně všechno přistěhovalo...po tý revoluci se vlastně změnil přístup k bytům...ale většina Romů je tady sociálně slabá...“

/místní občanka romské národnosti/

„No tak ten nejzákladnější a co je nejvíc vidět je ten nárůst počtu Romů tady jo, protože po tom roce 89 se jako uvolnily takový různý vazby. Za prvé začli odcházet vojáci, začly se uvolňovat byty atd. A ten bytový fond byl poměrně ve špatným stavu už v tom roce kolem roku 90-91 a jak se to, jak se ty byty vyprazdňovaly, tak díky tomu, že ty byty byly v tak špatným stavu po těch původních obyvatelích, tak ve spoustě případů je nechtěl nikdo jinej než Romové. Takže, ne že by to byl nějaký cílený záměr je sem přestěhovat, možná taky, ale to nejsem schopen odhalit, ale rozhodně teda to je tím, že se do toho bytového fondu neinvestovalo. Ono se neinvestovalo samozřejmě nikde v celý republice, co se postavilo to se postavilo a tím to zvadlo že jo. Takže prostě po tom roce a díky tomu, že to nebylo ani nijak kontrolovaný nebo nějak omezovaný, tak prostě se sem přestěhovali - za prvé z Jaroměře a za druhý z celého širokýho okolí, samozřejmě ze Slovenska přišli jo. S těma původníma tady nebyl nikdy problém, nebo nikdy problém, jako s každým, jo, prostě samozřejmě oni nemaj takovej ten vztah ke škole a tak, to bylo dycky prostě že, to jejich vzdělání bylo dycky nízký a ta jejich motivace byla malá, ale prostě, ti co přišli jako cizí, tak se tady chovali jako cizí prostě, takže prostě jako on takovej ten nárůst tý nepohody jako bydlící, takový tý nepohody narostl po tom roce 90 dejme tomu.“

/místní občan české národnosti/

Po listopadu roku 1989 byli Romové jako první oběti nového jevu *nezaměstnanosti*. Velmi obtížně se s touto situací vyrovnávali a dalo by se říci, že ještě dnes se ne všichni srovnali s novým režimem, kdy má každý svou osobní odpovědnost za sebe samého. Většina Romů si

navykla na systém – vychodit základní školu, poté jít na úřad práce a poté být dlouhodobě nezaměstnatelný. Počet nezaměstnaných Romů je v Josefově asi 61-70%¹¹. Rapidně se i zhoršil zdravotní stav romské populace, protože skončily plošné programy zdravotní prevence sankciované odebráním dítěte za jejich nedodržování. (Ševčíková 2004: 132-133)

Celkově společenské uspořádání ve východní a střední Evropě po roce 1989 směřuje k „nové chudobě“, která se týká celých sociálních skupin a kategorií. Tento vývoj je spojován se sociálním vyloučením a jeho mechanismy, kdy jednotlivci a skupiny nemají přístup ke zdrojům a jejich distribuci, jako ostatní populace. Rizikovou skupinou, které se do takové situace může dostat, jsou právě Romové (Klíčová 2004: 100)

4.2 Současná situace v Josefově

V Josefově všeobecně panuje spíše pesimistická nálada. Což bylo poznat jak z rozhovorů s participanty, kteří to často zmiňovali, ale i z návštěv Josefova, kdy jsem nevystupovala jako výzkumnice, ale jako turistka. Město spíše upadá, nerekonstruuje se a velké budovy, které vlastní město a jsou nevyužité, dále chátrají, což se odráží i na celkové náladě města a jeho obyvatel.

Otázka na mé participanty zněla: Jak vnímáte současnou situaci v Josefově?

„Je tu spousta prázdných budov, právě po těch vojácích a jsou nevyužité, neví se co s nima a je to škoda. Dnes situace je taková, že Josefov jako takový celkově chátrá a chátrá a to se pak odráží na všem ostatním a vim, že tady spousta lidí nechce bydlet, protože je to takové

---

¹¹ Zdroj Gabalova zpráva dostupná na <http://www.esfcr.cz/mapa/int_kh8_6_2.html>

skličující. Je to vojenské město, bez vojáků, bez oprav, protože finance to určitě nedovolují, zvláště dneska.“

/ředitel josefovské praktické školy/

„Jak jí vnímám? No katastrofálně, abych vám řekla pravdu. Já se bojím co tady z toho města se stane, to sem říkala i našemu starostovi, že jestli doopravdy nezačnou s tím něco dělat, tak to bude ještě horší jak Chánov, protože už to tady k tomu dochází, že děti začli fetovat, což to tady nikdy nebylo, tady děti nefetovaly...“

/místní občanka romské národnosti/

„Hm [...] tak já si myslím, že už, že je to tady docela špatný. Ve smyslu dlouhodobě neřešených problémů, které se teďka začínají provalovat neuvěřitelným způsobem. Věci který se neřešily dřív, tak teď už se vyhrocují a už je bude těžko řešit, těžko je budem řešit že jo tady.“

/terénní pracovnice/

Jeden z participantů byl trochu optimističtější, co se týče situace v Josefově:

„No ale řek bych, že teďka přece jenom , teď musím zmínit starostu současného, tak ten přece jenom jako poprvé je to starosta, který má zájem o ten Josefov. A jako první osoba která sedí v Jaroměři na úřadě uznává, že Josefov je součást Jaroměře, přestože už je to pravda 60 let málem, tak to je první osoba, která jasně říká „ano Josefov patří do Jaroměře“, protože tady se běžně setkáte s názorem, že prostě proč bysme měli někde něco platit v Josefově. Jo ten Josefov, ten 48. rok je spojil, ale nikdy nenastala taková ta souhra, jo je to naše, nenene, furt je to ten Josefov. Jo je nám to dobrý, že nám z toho jdou daně, paráda, ale prostě dělejte si tam co chcete a i z toho to samozřejmě vyplývá, ten stav kterej tady prostě jako je. A tenhle starosta poprvé přece jenom má snahu. Samozřejmě finanční snahy Jaroměře jsou i tak mizerný, na

takovej moloch, to je bez diskuzí, ale prece jenom tady je nějaká snaha, nebo já to tak aspoň cejtím.“

/místní občan české národnosti/

4.3 Každodenní život v Josefově

Ptala jsem se participantů, jak podle jejich názoru probíhá takový běžný den v Josefově. Participant, kteří v Josefově pouze pracují, mi nebyli schopni, na otázku odpovědět. Ale místní, nebo ti, co se o zdejší život zajímají, každodenní dění popisovali celkem shodně. A to, že je nutné rozlišit mezi těmi, co pracují a nepracují a že velmi záleží na sociálním zařazení celé rodiny. Všeobecně mi tedy z rozhovorů vyplynulo, že v Josefově existují dva způsoby každodenního života – ten „normální“, kdy dospělí pracují a děti chodí do školy, a ten „méně přizpůsobivý“, kdy rodiče nepracují a o děti se příliš nestarají, neposílají je do školy, neplatí jim školní poplatky, mnohdy často popíjejí, kouří a hrají automaty. Společným rysem těch méně přizpůsobivých, obzvláště Romů, je, že se společně sdružují na veřejném prostranství, kde tráví veškerý svůj čas. Takové chování ovlivňuje celý výraz města a má dopad na život všech občanů.

„Myslím, že jinej je život těch Romů, a jinej bude těch bílejch. Mám spousty tady známejch, co třeba maj tady děti a bojej se je pouštět ven, tak to je jedna věc, že tady žijou Romové, kterých ty děcka žijou uplně bezprizorně na ulici venku. Prostě máma je ráno vyhodí a když přijde dřív jak v 6, tak je prostě seřeže. Na druhou stranu jsou tady prostě ty lidi, který se bojej svý děti pustit ven, aby prostě k něčemu nedošlo, třeba až moc se bojej jo, já si myslím, že je to až přehnaný. Často slyším, že tady dochází k nějakým potyčkám, ale já nikdy u žádný nebyl, já tu špatnou zkušenost s těma Romama nemám, mě nikdy nikdo nenapadl, neohrožoval, nenadával, nevím, ty lidi maj ... A jako když jsem sem přijel v tom létě 2009, tak mě, tak jako první co mě přišlo, že to město je prostě

temperamentní, mě se líbilo, že jsem sem přišel v létě a tady to fungovalo jako normálně, ale furt se tady někde něco zpívá a jako, že to bylo takový pěkně živo a tak jako přirozeně živo. Já nevím jestli to bylo asi jenom v tu chvíli, ale často jsem slýchal, že si tu někdo zpíval, hrál na kytaru a takovýchle věci, myslím že magnetáky, tak to se mi jako líbilo...“

/ředitel josefovského nízkoprahového centra/

„Jako Romů? No to vám můžu popsat - spát do 12 hodin, děti chodí do školy neupravený, nemaj pomůcky, protože rodiče ještě chrápali, protože do rána voslavovali, voni tady voslavujou furt. Lidi, Češi přemejšlej, jestli si maj na zejtra koupit chleba, nebo děckám rohlíky, ale Romové si koupí alkohol, no a vůbec je nezajímá, že to dítě potřebuje třeba na knížky...“

/místní občanka romské národnosti/

„...no to jsou skupinky těch Romů, co tu večer všude jako a furt se družej a povídaj a v létě, když je hezky, tak to jsou všichni venku, tady na tom náměstí, jako myslím konkrétně ty Romy, ty všude tady prostě jako jsou...“

/pracující v Josefově/

„Samozřejmě všechno je podmíněno zase opět sociálním postavením a sociálním začleněním těch rodin do celkové společnosti. Možná problém trošku bude v tom, a to samozřejmě musí řešit několik institucí, městský úřad a další, aby se z Josefova nestávalo, nebo nesměřovalo to k pozici takových těch sociálně vyloučených lokalit, až téměř s rizikem vznikutí v uvozovkách jakéhosi ghetta ... takovéto vyčleňování lidí ze sociálně slabých do těchto oblastí se stává více a více dogmatické.“

/ředitel josefovské základní školy/

„...prostě vadí mě třeba na tom, že prostě ten stav neustále způsobuje odliv slušnejch lidí z Josefova, jo. To prostě, to je co mě jako na tom, proto se to vlastně zhoršuje. Jako každej rok prostě odejde několik rodin z Josefova, který prostě tady třeba léta žili, nebo tady žili třeba jenom krátce, ale prostě jsou to slušní lidi, ale protože prostě ta nepohoda překonává všechny meze, tak prostě odsad' jako prostě odcházej. Jinak k tomu běžnému životu, jako to už jsem se zmínil, nemyslím si, že tady je jako extra nebezpečno, to jako prostě rozhodně ne, že bych se bál vyjít na ulici, nebo něco, to v žádným případě, ale přece jenom je člověk nervózní jo, když jdete a potkáte prostě skupinku Cikánů a ted' už vidíte jak na vás koukaj jo...“

/místní občan české národnosti/

Životní styl Romů a jejich identita je úzce spjata s jazykem a tradicí, které daná skupina tvoří a mezi sebou udržuje. Romové žijí v bikulturní a jazykové společnosti – dochází tak u nich k průniku mezi českou a romskou kulturou. Necítí svou identitu jako jednotlivci, ale jako celek – rodina, rod. Nejsvětější hodnotou je dítě, mají k němu vždy pozitivní vztah, protože ho považují za pokračovatele rodu. Specifické je, že děti nemají svůj dětský svět – na jednu stranu jsou předčasně zralé, na druhou nejsou samostatné. Existuje mýtus o tom, že romská rodina musí být jednoznačně vícegenerační. Ale to není až tak pravda, více generací pospolu žije pouze v prvních fázích integrace, kdy se romská rodina dostává do nového prostředí a nemá kam jít. Romové často zažívají útoky na svou identitu a kulturu a cítí se diskriminováni. (Sirovátka 2004: 119-131) Nejvíce diskriminaci pociťují při přijímání do zaměstnání – jsou rovnou odmítnuti na základě jejich romství. (Říčan 1998: 37)

4.4 Jaká je budoucnost Josefova?

V poslední společné otázce jsem se zaměřila, jak si participanti představují Josefov v horizontu pěti – deseti let. Tato otázka je mnohdy zarazila, nejspíše proto, že nad tím nikdy předtím ještě nepřemýšleli. Proto se také zdráhali, nebo si dokonce ani netroufali odpovědět. Když jsem je ujistila, že mi jde pouze o jejich názor, tak již byli sdílnější.

Také participanti několikrát zmínili, že Josefov již několikrát měl budoucnost naplánovanou. Byly zde totiž plány udělat z Josefova např. vysokoškolský kampus, státní archiv, luxusní rezidence pro majetné důchodce, nebo věznice. K poslednímu zmiňovanému se participanti vyjadřovali celkem kladně, hlavně díky tomu, že by věznice lidem z Josefova dala zaměstnání a „přitáhla nové lidi“, kteří by obnovili kupní sílu a v Josefově by se opět mohl rozproudít normální život. Bohužel ale nikdy nedošlo k realizaci ani jednoho ze zmiňovaných plánů. Hlavním důvodem je to, že budovy jsou dnes v opravdu již havarijním stavu a potřebovaly by miliardové investice.

Participanti se také shodli, že Josefov má pouze dvě možné varianty své budoucí podoby. A to, že buď město okamžitě rázně začne řešit nynější bytovou a sociální situaci, pak by Josefov měl šanci na lepší budoucnost. Ale spíše se participanti shodovali, že Josefov má klesající tendenci a jeho budoucnost vidí negativně, že se z něj stane ghetto.

Z hlediska turismu má Josefov velký potenciál, protože se jedná o architektonický skvost. Je jednou z nejkrásnějších bastionových pevností v Evropě, proto se sem sjíždějí i zahraniční turisté, kteří jsou Josefovem, jako pevností, velmi nadchnuti. Bohužel už takové nadšení nepanuje mezi Čechy. Josefov je sice památkově chráněný, ale třeba na rozdíl od Terezína nepatří do UNESCO, takže přichází o milionové granty na jeho obnovu. Jediní, kdo se zde snaží o obnovu celé pevnosti, jsou sdružení dobrovolníků, kteří vše dělají ve svém volném čase a za své peníze (např. sdružení Ravelin XIV.).

4.5 Integrace Romů v Josefově

Dalším důležitým bodem mého dotazování byla otázka po integraci Romů do majoritní společnosti. Tyto otázky jsem pokládala především ve vzdělávacích institucích – josefovské základní škole a josefovské praktické škole, dále pak terénní pracovníci, a v DDM a nízkoprahovém centru. Ptala jsem se, zda mají nějaké integrační programy pro romské děti a dospělé a zda-li je ze strany Romů o tyto programy zájem.

Integraci Romů do majoritní společnosti lze chápat jako proces, v němž do kontaktu vstupují různorodé sociální, kulturní a etnické skupiny a jehož výsledkem je společenská situace, ve které příslušníci těchto skupin mohou fungovat a podílet se na životě společnosti ve všech jeho aspektech. Integrace a sociální začlenění se odehrává mezi jednotlivcem a jeho rodinou, kulturou, environmentálními a strukturálními faktory a to vše v kontextu historie a zkušenosti soužití minority s majoritou. (Navrátil 2004: 138)

Důležité mi přijde poznamenat, že DDM, který se nachází v Josefově žádný takový integrační program pro romské děti nemá. Vlastně až letos začal spolupracovat s nízkoprahovým centrem, kam dochází romské děti, a mají tak společně jeden kroužek, kde jsou tedy společně romské a neromské děti. DDM to vysvětluje tím, že romské děti nejsou schopny zaplatit roční poplatek za kroužek a pravidelně jej navštěvovat, proto se zaměřuje pouze na neromské děti. Důvodem je taky to, že neromské děti nechtějí chodit do kroužků s Romy, nebo si to nepřejí jejich rodiče. Celkové postavení DDM je trochu bizarní. Je totiž umístěn v centru Josefova, ale zaměřuje se na jaromeřské neromské děti, které se musí do Josefova složitě dopravovat. Pan ředitel DDM říká, že pro romské děti je tu právě Smajlík (nízkoprahové a sociálně aktivizační centrum). A tak jsou v Josefově vlastně dvě instituce, které se starají o volnočasové aktivity dětí.

„Integrační plán nemáme, nicméně se smajlíkem spolupracujeme, letos jsme začli.“

/ředitel DDM/

Ani na josefovské praktické škole nemají žádný integrační program pro Romy, ačkoli je jich ve škole zhruba 80%.

„Ne, my máme vlastní školní vzdělávací program, který odpovídá tomu rámcovému, který máme a jinak ne ne.“

/ředitel josefovské praktické školy/

Klub Smajlík, který je primárně koncipován jako nízkoprahové a sociálně aktivizační centrum, se nyní, co má nového ředitele, snaží najít svůj pravý smysl existence v Josefově. Má své terénní pracovníky, kteří se snaží Romům pomáhat. Jeho dnešní hlavní funkce by se dala nazvat „družina pro romské děti“, které sem chodí po škole dělat si domácí úkoly za pomoci pracovníků, nebo si hrát a pracovat na PC. Smajlík také koná různé akce, např. Halloween.

„...jakoby vyloženě jakoby nějaký program nemáme, ale každopádně ta naše činnost je celá zaměřená na tu integraci dětí do té společnosti no.“

/ředitel josefovského nízkoprahového centra/

Na josefovské základní škole jsem byla překvapena, že pan ředitel, na otázku, zda-li mají ve škole nějaký speciální integrační program pro integraci romských dětí, mě odkázal, ať se táži na městském úřadě. Až později se mimochodem zmínil, že od září 2010 *„...se rozjíždí projekt právě centra pro podporu inkluzivního vzdělávání, kde je možnost třeba získávat školení pro učitele v rámci práce s i romskými dětmi, je to v rámci inkluze. A spolupracujeme s terénními pracovníky, to je taky další důležitá věc. Někteří zaměstnanci městského úřadu v Jaroměři, že ti nám hodně pomáhají a vlastně tím odpovídám i na otázku spolupráce s rodiči, tam,*

kde jsou problémové záležitosti a těžší kontakt s těmi rodiči, tak přes terénní pracovníky v Jaroměři je možnost ty rodiče kontaktovat a pracují s námi.“, tento inkluzivní program je pro žáky 1. tříd a celý název projektu je „Praktická realizace zlepšení školních výsledků sociálně ohrožených či znevýhodněných žáků v Základní škole Jaroměř - Josefov“.¹²

U terénní pracovníce jsem se neptala pouze na integraci romských dětí, ale celé romské populace žijící v Josefově.

„...ta terénní práce je k tomu v podstatě určená že jo, pak je tady klub Smajlík, který jednak funguje jako nízkopráh, jednak jako sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětma, takže samozřejmě tímto způsobem je to tady řešeno. Ted' se ze strany města, má být v tomto volebním období velký důraz kladen na romskou společnost, takže tam asi by měla směřovat spíš nějaká represe, určitě k těm kteří se přizpůsobit nechtějí. Nicméně naše služba je poskytována na základě dobrovolnosti, tudíž vlastně my s těmi klienty můžeme spolupracovat pouze v tom případě, když ten klient chce sám svou situaci změnit a aktivně se na tom podílit.“

Nejčastěji terénní pracovníci poskytují tyto služby – pomoc při jednání na úřadech, řešení dluhové problematiky, pomoc se vzděláváním dětí (terénní pracovníci působící v Josefově jsou zapojeni do integračního projektu, který probíhá na josefovské ZŠ) a bydlení.

Dnes na území Jaroměřska probíhá druhá etapa programu „Podpora sociální integrace obyvatel vyloučených lokalit v Královehradeckém kraji II“, kterou provádějí terénní pracovníci z Josefova.¹³

---

¹² Informace o projektu jsou dostupné na < <http://www.jaromer-josefov.cz/clanky.php?iSekce=3&iSub=136&iClanek=5915>>

¹³ O průběhu první etapy se lze dočíst na < <http://www.jaromer-josefov.cz/clanky.php?iSekce=3&iSub=136>>, kde josefovští terénní pracovníci publikují o průběhu tohoto integračního programu.

4.5.1 Vzdělání Romů v Josefově

V josefovské základní škole je asi 8-10% Romů. Dle výpovědi tamějšího ředitele s nimi nejsou větší potíže, než s neromskými dětmi.

„Samozřejmě ta otázka je individuální. Někteří zvládají hůře tu výuku, někteří průměrně, někteří ji zvládají i lépe.“

/ředitel josefovské základní školy/

V josefovské praktické škole je Romů asi 80%. Tento velký rozdíl může být způsobem tím, že základní škola je Romy chápána jako „bílá“ instituce a Romové k ní mají nedůvěru. Romové taky mají jiný hodnotový systém a vzdělání u nich není na tak vysoké pozici jako u neromů. (Říčan 1998: 109) Důvodem pro tak markantní rozdíl může tedy být rozdílné vnímání základní (neromské) a praktické (romské) školy.

„...ty děcka jakoby, prostě ti Romové je nechtěj dávat tady do zdejší školy do základky žejo, protože prostě jejich škola je ta praktická škola. Tak je dáme rovnou do praktický školy, často se to tak dělá. Přejde mi sem dítě, že nebylo ve škole, když pak zjišťujeme proč, tak proto, že to dítě bylo nemocný, ale evidentně není, jako že je zdravý. A nakonec ten záměr je jasnej, ty rodiče prostě chtěj, aby to dítě nechodilo na základku i když je to dítě který je jedničkář, je chytrý, inteligentní, bezvadný, nemá žádný problémy a jenom tak člověk sleduje jak postupně upadá a upadá jak do tý školy nechodí, tak se dá na praktickou a rodiče jsou spokojený...“

/ředitel nízkoprahového centra/

Vzdělávací předpoklady romských dětí jsou často nízké. Handicapem často bývá nevyhovující bydlení a životospráva romské rodiny. Romské děti většinou nechodí do mateřské školy, proto nemají přípravu pro školní práci. Často bývají bezprostřední, hlučné, hravé, mazlivé a přítulné. Romové své děti dávají do praktické školy, protože tam vyčnívají nad neromskými dětmi, jsou bez větší námahy úspěšné,

mívají tam početní převahu a vyjdou z devátého ročníku, což jim usnadní vstup do učebního oboru. (Říčan: 111-114)

Úroveň vzdělání členů romské komunity v Josefově (18 let a výš) v roce 2006 byla – 18 Romů nedosáhlo žádného vzdělání, 85 má vzdělání na praktické škole, 104 na ZŠ, 27 je vyučeno a 3 mají středoškolské vzdělání s maturitou, pouhý 1 Rom má vysokoškolské vzdělání. (Jiráček 2006)

Specifika edukace romských žáků – rodiče nejsou schopni vypracovávat se svým dítětem domácí úkoly, nekomunikují se školou, vyučovací hodiny jsou pro Romy málo dynamické, nezohledňují jejich historii a kulturu, žáci ze sociokulturně znevýhodněného prostředí vyžadují individualizovaný přístup (který často nedostávají). Romský žák potřebuje cítit, že ho má učitel rád a potřebuje k němu mít důvěru, potřebuje být od učitele vysoce motivován, aby měl zájem o školu. Rodiče zájem o vzdělání svých dětí projevují pouze v prvních letech (největší zájem celé rodiny je vždy o nejmladšího potomka), když nastanou ve škole problémy, rodiče většinou přeruší kontakt s učiteli, nevidí svůj spolupodíl na vzdělání dítěte a myslí si, že to je plně v rukou školy. (Kaleja 2009: 112-116)

4.6 Kriminalita v Josefově

Dle vyjádření strážníka městské policie, který v Josefově slouží od roku 1995, je v Josefově kriminalita vyšší, ale jedná se o lehčí formu kriminality – t.j. vandalismus, opilství, drobné krádeže.

„Když budeme brát Josefov na počet obyvatel, tak rozhodně větší než v Jaroměři, vemte si že tady žije kolem 2000, nebo 2500 obyvatel, a ta kriminalita je v počtu na obyvatele větší než v Jaroměři kde žije přes 10000, takže je to tady větší, ale že by to bylo zase něco obrovského, že byste se tady skutečně bála vylízt do ulic, to zas ne. ... my řešíme hlavně

přestupky, výtržnictví, rušení nočního klidu, majetkový přestupky a někdo přechází do těch trestňáků a dopravní přestupky.“

/strážník městské policie sloužící v Josefově/

Také jsem se ptala, jak vypadá typický pachatel těchto přestupků.

„Tak v podstatě největší problém dělá ta mládež, která začíná se blížít té osmnáctce a do těch 30, 35, voni pak už se uklidňují pomalinku, nejhorší je tahleto omladina ... dospívající nepřizpůsobivý, já bych to nerozlišoval Cikán nebo bílej, protože tady je i hromada bílejších rodin, který se těm nepřizpůsobivým Cikánům vyrovnaj svým chováním, takže bych to nespecifikoval, jestli je to bílej, černej, žlutej, fialovej. Ono to vyjde na stejno v podstatě pak.“

/strážník městské policie sloužící v Josefově/

Romská kriminalita je celkově vyšší. Věznice pro dospělé jsou z velké části romské (je zde až 60% Romů ze všech vězňů). Romové se hlavně dopouštějí drobných trestných činů a přestupků. Typické pro romskou kriminalitu je vysoký podíl žen, dětí a mladistvých a celkově nižší věkový průměr. Pro Romy není pobyt ve vězení vždy brán jako hanba, někdy je zatknutí bráno jako tranzice muže do dospělosti. (Bakalář 2004: 93)

Romové mají dvojitý etický standard – činy zaměřené proti Romům jsou hodnoceny výrazně přísněji, než podobné činy zaměřené na neromy. Podvodné chování Romů vůči majoritě je dokonce schvalováno a tím i kryto, napálit neroma je cenná schopnost. (Bakalář 2004: 99)

4.7 Teorie rozbitých oken – *Broken windows*

Na základě návštěv Josefova, když jsem si ho prošla a viděla stav budov, který je většinou v dosti dezolátním stavu, jsem si uvědomila, že

na toto místo přesně sedí *teorie rozbitých oken* od amerických sociologů Jamese Q. Wilsona a George Kellinga. Ta říká, že zločinnost (delikvence) je důsledkem zanedbanosti fyzického prostředí a jeho neustálého chátrání. Teorii uvádí na rozbitém okně – pokud se toto rozbité okno neopraví, lidé nabydou dojmu, že veřejný prostor je mimo kontrolu veřejných orgánů a je v něm dovoleno všechno. Tím pádem „rozbitých oken“ přibývá. Tyto lehčí prohřešky se později stanou spouštěčem pro vážnější kriminalitu. U občanů pak převládá pesimismus, demoralizace a sami začnou páchat zločiny. Nezáleží tedy až tak na samotném jedinci a jeho rozhodnutí páchat přečiny, ale hraje zde důležitou roli právě zdemolované prostředí a společenský kontext. (Urban 2008: 95-97)

Josefov je plný takových rozbitých oken, jediným řešením je začít ta rozbitá okna opravovat a tím zlepšit životní prostředí pro obyvatele Josefova. Což se ale bohužel asi v nejbližší době nestane, protože na rozsáhlou rekonstrukci chybí městu peníze a investoři.

5 ZÁVĚR

Cílem mého projektu bylo zjistit současnou situaci v Josefově. Dalším cílem výzkumu bylo popsat vznik nynější situace v Josefově neboli řetězce: kasárna – vězení – zajatecký tábor – ghetto (sociálně vyloučená lokalita), a to všechno na pozadí jednoho města, jedné sociální a urbanistické struktury. Toto město má dnes jednu funkci a ta je ovlivněna právě tím, jak bylo kdysi postaveno.

Základem tedy bylo popsat vznik a původ Josefova, jeho funkce během let a hlavně změny po Sametové revoluci v roce 1989, kdy Josefov definitivně přestal fungovat jako kasárna a stal se místem pro sestěhování Romů z města Jaroměře na místo starousedlíků, kterým naopak byly nabídnuty panelové byty v Jaroměři.

Zájmem bylo zjistit jak vypadá každodenní život v této lokalitě a případně popsat jeho charakteristické rysy. Také prozkoumat jeho reálný stav a jaké má tendence do budoucna, jestli se bude rozšiřovat, či existují nějaké plány na začlenění obyvatel z Josefova do normálního života.

Odpovědi jsem hledala prostřednictvím studia odborné literatury o sociální exkluzi, segregaci, ghettoizaci a literatury zabývající se romskou tematikou. Hledala jsem znaky sociálně vyloučené lokality a určité charakteristické rysy pro romské obyvatelstvo – v kontextu s kulturou, bydlením, zaměstnaností, edukací, kriminalitou, diskriminací, hodnotového systému, a způsoby výchovy.

Na základě rozhovorů s participanty jsem mohla načtené poznatky propojit s od nich získanými informacemi. Na základě výpovědí a dokumentů jsem zjistila, že Josefov je skutečně sociálně vyloučená lokalita se všemi charakteristikami takového prostředí. Žije zde i skupina sociálně vyloučených obyvatel, převážně se jedná o Romy.

Mým zájmem bylo zjistit vztahy a kontexty mezi josefovskými Romy a změnami po roce 1989. Ukázalo se, že hlavní změnou po roce 1989 v Josefově bylo, že se sem sestěhovalo čím dál více Romů a sociálně slabších obyvatel. Tito Romové sem většinou přicházeli buď za svými příbuznými, nebo zde dostávali od města byty, kde nebyli neromové ochotni bydlet. Romové jsou zde jak ze Slovenska, Maďarska, tak Olašští Romové.

Další otázka kladená participantům měla za úkol zjistit, jak vypadá současná situace v Josefově. Všichni participanti se shodli, že situace je spíše pesimistická. Do Josefova se stěhuje čím dál více nepřizpůsobivých občanů, přičemž politika města Jaroměře na to nijak nereaguje. S tím souvisí i další otázka, zabývající se možnou budoucností Josefova. I tady se participanti shodli, že v podstatě existují dvě varianty – dobrá a špatná. Dobrá, pokud se do Josefova začne investovat, začnou se opravovat budovy a byty, stoupne turismus a do Josefova se vrátí kupní síla. Ta špatná, která bohužel zatím vypadá jako pravděpodobnější, že Josefov bude stále více a více upadat – tzn. sociálně vyloučená lokalita se stane skutečným ghettem.

Menší problém nastal u otázky *Jak vypadá každodenní život v Josefově?*. Participanti z počátku nevěděli, jak mají na otázku odpovědět, nebo úplně odpovědět odmítali, jako důvod uváděli, že v Josefově pouze pracují a o okolní život se nezajímají. Závěrem k této otázce lze říci, že každodenní život se v Josefově rozděluje na ty, kdo pracují a na ty, kdo nepracují. Ti, kdo pracují, žijí normálním integrovaným životem. Horší je to u těch, co nepracují – jejich život se točí pouze okolo zábavy a družením se s přáteli na veřejném prostranství.

Také jsem se zajímala, zda místní instituce a organizace mají nějaké integrační programy pro Romy. Až na DDM a praktickou školu měly všechny organizace nějaký integrační program, ať už byl zaměřen na děti a mládež, nebo na dospělé.

Zajímala mne i kriminalita Romů v Josefově. Na základě výpovědi místního policisty jsem zjistila, že kriminalita Romů je na přepočít obyvatel skutečně vyšší než třeba v Jaroměři. Avšak nejedná se o nějaké velké kriminální činy, ale spíše o drobné přestupky – vandalismus, rušení nočního klidu, drobné krádeže a dopravní přestupky. Typickým pachatelem těchto činů je dospívající nepřizpůsobivý, který pochází ze sociálně vyloučených rodin.

Závěrem bych chtěla dodat, že Josefovem se chci i nadále zabývat. Dalším výzkumem, který bych chtěla v dané lokalitě provést, je propojení architektury (sociologie města, urbánní sociologie) a jejího vlivu na život v takovém místě. Tedy jak působí to, jak je město postaveno, na to, kdo a jak bude v dané lokalitě kdy žít.

6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Bakalář, Petr (2004): *Psychologie Romů*. Praha: Votobia

Burjánek, Aleš (1997): Segregace. In *Sociologický časopis*. Vol. 33

ČESKÁ GHETTA, [online], [cit. 2010.11.10], dostupné z: <http://ceskaghetta.cz/cojsou.htm#ghetta>

Doubrava, David (2010): *Císařská pevnost Josefov*. Jaroměř: Městské muzeum v Jaroměři

Gabal, Ivan a kol. (2006): *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti*. Praha: MPSV

Hendl, Jan (2005): *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál

Hůlová, Kateřina; Steiner, Jakub (2006): Romové na trhu práce. In Hirt, Jakoubek: *„Romové“ v osidlech sociálního vyloučení*. Plzeň: Aleš Čeněk

Jandourek, Jan (2007): *Sociologický slovník*. Praha: Portál

Jiráček, Oldřich (2006): *Životní úroveň Romů v Jaroměři*. [online], [cit. 2011.20.4.], dostupné z: <http://www.jaromer-josefov.cz/clanky.php?iSekce=3&iSub=136&iClanek=301>

Kaleja Martin (2009): Sociální a multikulturní aspekty v kontextu edukace romských žáků. In Kaleja M., Knejp J. (eds.): *Mluvme o Romech*. Ostrava: Ostravská univerzita

Keller, Jan (2010): *Tři sociální světy*. Praha: SLON

Klíčová, Kateřina (2004): Životní podmínky Romů v České republice v mezinárodním srovnání v kontextu rizik etnického výzkumu. In

Sirovátka, Tomáš ed.: *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*. Brno: Masarykova univerzita

Kupka, Vladimír, a kol. (2006): *Pevnosti a opevnění v Čechách na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Libri s.r.o.

Langins, Janis (2004): *Conserving the Enlightenment: French Military Engineering from Vauban to the Revolution*. Cambridge-London: MIT Press

Mareš, Petr (2006): *Sociální nerovnosti a chudoby*. Praha: Sociologické nakladatelství

Mareš, Petr a kol. (2008): *Sociální exkluze na lokální úrovni*. Praha 2: VÚPSV v.v.i.

Mertlíková, Olga (2007): *Josefov ve starých pohlednicích*. Josefov: Městské muzeum v Jaroměři

Mertlíková, Olga (2008): *Pevnost Josefov*. Jaroměř: Městské muzeum v Jaroměři

Navrátil, Pavel (2003): *Romové v české společnosti*. Praha: Portál

Radostný L., Růžička M. (2006): Masokombinát Kladno: výzkumná zpráva. In Hirt, Jakoubek: *„Romové“ v osidlech sociálního vyloučení*. Plzeň: Aleš Čeněk

Říčan, Pavel (1998): *S Romy žít budeme – jde o to jak*. Praha: Portál

Navrátil P., Šišláková M. (2004): Podmínky výchovy v romských sociálně vyloučených rodinách. In Sirovátka, Tomáš ed.: *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*. Brno: Masarykova univerzita

Ševčíková, Stanislava (2004): Hodnoty a zvyky Romů v České republice. In Sirovátka, Tomáš ed.: *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*. Brno: Masarykova univerzita

Šimíková, I. (2004): *Mechanismy sociálního vyčleňování romských komunit na lokální úrovni a nástroje integrace*. Brno: Barrister & Principal

Thomas, H. (1997). *La production des exclus*. Paris: P.U.F

Toušek, Ladislav (2006): Kultura chudoby, underclass a sociální vyloučení. In Hirt, Jakoubek: *„Romové“ v osidlech sociálního vyloučení*. Plzeň: Aleš Čeněk

Toušek, Ladislav (2007): *Sociální vyloučení a prostorová segregace*.

Urban, L., Dubský J. (2008): *Sociální deviace*. Plzeň: Aleš Čeněk

Wacquant, Loïc (2004): Ghetto. In *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*.

7 RESUMÉ

The Thesis “Ghetto as a natural post-industrial function of bastion town” deals with the specific case – former bastion town Josefov, nowadays a town district Jaroměř. The theoretical part is aimed at the outlining of the development and function of the bastion town Josefov. Furthermore, the Thesis describes current situation in Josefov in the context of the theory of social excluded locality, related to the theory of social exclusion and spatial segregation. The empirical part deals with the portray of current situation in Josefov in the context of the Velvet Revolution in 1989, the departure of soldiers from the fortress and the subsequent moving in of Roma people. Nowadays, this locality is socially excluded with socially weaker inhabitants of whom the majority is of Roma nationality. The main methods of data collection were the study of scientific literature and the interviews with the participants.

8 PŘÍLOHY

Příloha 1: Plán josefovské pevnosti, podle kterého byl postaven.

*Plán josefovské pevnosti
protější strana: Podzemí na III. střelecké galerii*

Příloha 2: Aktuální fotografie Josefova pořizené od září 2010 do ledna 2011

